

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.11.2007, sp. zn. 29 Odo 1366/2005, ECLI:CZ:NS:2007:29.ODO.1366.2005.1

Číslo: 95/2008

Právní věta:

Postupník, který dosud neuhradil postupiteli úplatu za postoupení pohledávky, se může v nalézacím řízení, v němž vůči němu postupitel tuto úplatu vymáhá, účinně ubránit námitkou ve smyslu ustanovení § 527 odst. 1 písm. a) obč. zák., aniž by musel tento majetkový nárok započíst.

Při popření pravosti pohledávky jiného konkursního věřitele (přihlašovatele pohledávky) má popírající konkursní věřitel (stejně jako popírající správce konkursní podstaty) k dispozici všechny hmotněprávní námitky, jež by ke zpochybnění existence popírané pohledávky mohl vůči svému věřiteli uplatnit dlužník.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.11.2007

Spisová značka: 29 Odo 1366/2005

Číslo rozhodnutí: 95

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Konkurs, Postoupení pohledávky

Předpisy: § 23 předpisu č. 328/1991Sb. ve znění do 31.12.2007

§ 527 odst. 1 písm. a) předpisu č. 40/1964Sb.

§ 98 odst. 1 písm. a) předpisu č. 99/1963Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Rozsudkem ze dne 13. 2. 2002 K r a j s k ý s o u d v Praze určil, že pohledávka žalobkyně (O., spol. s r. o.) přihlášená do konkursního řízení ve věci úpadkyně (A. - L., spol. s r. o., v likvidaci) vedeného u Krajského soudu v Praze, ve výši 1 232 520 Kč, je po právu s uspokojením ve druhé třídě konkursních věřitelů.

K odvolání druhé žalované (ČK agentury) V r c h n í s o u d v Praze rozsudkem ze dne 11. 5. 2005 potvrdil rozsudek soudu prvního stupně.

Odvolací soud měl shodně se soudem prvního stupně za prokázáno, že žalobkyně má vůči úpadkyni pohledávku z titulu sjednané (ve výši 200 miliónů Kč) leč beze zbytku neuhrazené (ve výši 1 120 406

Kč s příslušenstvím) úplaty za to, že její právní předchůdkyně GF úpadkyni postoupila (smlouvou o postoupení pohledávky ze dne 8. 9. 2000 – dále též jen „postupní smlouva č. 1“) svou pohledávku vůči Č. bance, a. s. (dále též jen „banka“). Žalobkyně přitom nabyla pohledávku z titulu úplaty za postoupení od GF smlouvou o postoupení pohledávky ze dne 10. 4. 2001 (dále též jen „postupní smlouva č. 2“).

V rovině právní odvolací soud uvedl – odkazuje na rozsudek ze dne 9. 12. 2004, sp. zn. [32 Odo 453/2004](#), uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 1, ročník 2005, pod číslem 1 – že důsledkem neexistence pohledávky v době uzavření smlouvy o jejím postoupení není neplatnost postupní smlouvy, nýbrž zákonná odpovědnost postupitele vůči postupníku dle § 527 odst. 1 písm. a) zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku.

Dále uzavřel, že obě postupní smlouvy jsou platné, když postoupení bylo právně i věcně možné, předmět postoupení byl určitý a srozumitelný a při uzavření postupních smluv nebylo prokázáno obcházení zákona nebo jednání, jež by bylo v rozporu se zákonem.

Druhá žalovaná podala proti rozsudku odvolacího soudu dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení § 237 odst. 1 písm. c), odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, dožadujíc se zrušení rozhodnutí soudů obou stupňů a vrácení věci soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Konkrétně dovolatelka poukazuje na to, že jak ona, tak její právní předchůdkyně (banka jako původní druhá žalovaná) předložila soudu dostatek argumentů, z nichž plyne neexistence přihlášené pohledávky, respektive jejího základu – pohledávky vůči bance.

Odvolacímu soudu vytýká, že se odmítl zabývat samotnou existencí pohledávky žalobkyně spočívající v úplatě za postoupení údajné pohledávky, spokojuje se s konstatováním platnosti postupních smluv. Přitom usuzuje, že odvolací soud na věc nesprávně aplikoval názor obsažený v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. [32 Odo 453/2004](#) a že tato aplikace by v konečném důsledku neodvratně vedla k odepření rovného přístupu k právům všech účastníků řízení a práva na spravedlivý proces vyjádřeného článkem 96 Ústavy České republiky, článkem 37 Listiny základních práv a svobod a ustanovením § 18 o. s. ř.; znamenala by rovněž porušení zásady „par conditio creditorum“ ovládající české konkursní a vyrovnací právo.

Na základě podrobné citace závěrů obsažených ve výše označeném rozsudku Nejvyššího soudu pak dovolatelka uvádí, že toto rozhodnutí řeší specifický vztah postupitel – postupník co do (ne)existence postupované pohledávky a „případných následků“. Projednávaná věc se podle dovolatelky odlišuje tím, že jde o incidenční spor, jehož předmětem je určení, zda žalobkyní přihlášená pohledávka je po právu a zda je proto dáno právo na její uspokojení z konkursní podstaty úpadkyně.

S poukazem na účel konkursního řízení formulovaný ustanovením § 1 ZKV a na možnost konkursních věřitelů vznášet (zejména na základě ustanovení § 21 odst. 2 ZKV) námitky proti pohledávkám, jež nepovažují za platné, dovozuje, že má-li být žalobkyně z konkursní podstaty uspokojena, je nutno zkoumat právní základ jejího nároku (titulu) a nelze se spokojit s odkazem na ustanovení § 527 obč. zák.

Skutečnost, že úpadkyně neuplatnila zvláštní druh odpovědnosti zakotvený v ustanovení § 527 odst. 1 obč. zák., není dle dovolatelky rozhodná, když možnost konkursních věřitelů popírat přihlášené pohledávky nelze soudně vyloučit (derogovat) odkazem na zákonné ustanovení (§ 527 obč. zák.), jež na tuto situaci nepamatuje a řeší pouze vztah postupitel – postupník.

Odvolací soud – pokračuje dovolatelka – konstruuje stav, za kterého by uplatnění odpovědnosti ve

smyslu posledně označeného ustanovení záleželo jen na benevolenci dlužníka, bez ingerence ostatních konkursních věřitelů, kteří jsou však stíženi povinností strpět poměrné uspokojení z konkursní podstaty úpadce. Jinými slovy, od dovolatelky nelze oprávněně požadovat, (a je v rozporu s platnou právní úpravou), aby strpěla uspokojení své pohledávky z konkursní podstaty úpadkyně společně se žalobkyní a zároveň ji zbavit možnosti účinně namítat neexistenci pohledávky žalobkyní přihlášené.

O vztah postupitel – postupník přitom nejde ani mezi žalobkyní a úpadkyní, ani mezi žalobkyní a dovolatelkou. Přítakat závěru odvolacího soudu by znamenalo připustit, že postoupením pohledávky z GF na žalobkyni je do konkursu přihlášená pohledávka jaksi „očistěna“ (zbavena právního důvodu svého vzniku) a úpadkyni ani ostatním konkursním věřitelům nezbyvá než strpět její uspokojení z konkursní podstaty. Úpadkyni by byla zachována (hypotetická) možnost domáhat se odpovědnosti ve smyslu ustanovení § 527 odst. 1 obč. zák., nadto zřejmě jen vůči GF. Dovolatelka kromě toho usuzuje, že ustanovení § 527 odst. 1 obč. zák. je v konkrétním případě použitelné jen ve vztahu GF – úpadkyně.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Se zřetelem k bodům 2. a 3. článku II. zákona č. 59/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, Nejvyšší soud dovolání projednal a rozhodl o něm podle občanského soudního řádu ve znění účinném před 1. 4. 2005.

Jakkoliv se to v dovolání výslovně neuvádí, z obsahového hlediska je jím uplatněn dovolací důvod dle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., jímž lze namítat, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

Nejvyšší soud pak shledává dovolání přípustným dle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. pro posouzení otázky, zda pravost peněžité pohledávky vzniklé z titulu sjednané úplaty za postoupení pohledávky lze v konkursním řízení účinně popřít prostřednictvím argumentu neexistence pohledávky, za jejíž postoupení byla úplata sjednána, a které osoby jsou oprávněny tak učinit. V tomto ohledu jde o věc judikatorně dosud neřešenou.

Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelkou, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (a se zřetelem ke způsobu, jímž byla založena přípustnost dovolání, ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Pro právní posouzení věci jsou pak rozhodné především skutkové závěry, podle kterých:

1/ GF jako postupitelka uzavřela s pozdější úpadkyni jako postupníkem dne 8. 9. 2000 smlouvu o postoupení pohledávky. Předmětem postoupení byla pohledávka GF (věřitelky) vůči I. bance, a. s., ve výši 320 milionů Kč. Úplata za postoupení, k jejíž úhradě se pozdější úpadkyně

zavázala, činila 200 miliónů Kč.

2/ GF jako postupitelka uzavřela se žalobkyní jako postupníkem dne 10. 4. 2001 smlouvu o postoupení pohledávky. Předmětem postoupení byla pohledávka GF (věřitelky) vůči pozdější úpadkyni z titulu zbytku neuhrazené úplaty za postoupení pohledávky podle postupní smlouvy č. 1, s tím, že na tuto úplatu obdržela GF od pozdější úpadkyně 198 879 594 Kč, takže se postupuje zbytek této pohledávky ve výši 1 120 406 Kč. Úplata za postoupení úplaty za postoupení, k jejíž úhradě ve prospěch GF se žalobkyně zavázala v postupní smlouvě č. 2, činila 100 000 Kč.

3/ Usnesením ze dne 31. 7. 2001 prohlásil Krajský soud v Praze konkurs na majetek obchodní společnosti A. - L., spol. s r. o., v likvidaci.

4/ Žalobkyně přihlásila do konkursu vedeného na majetek úpadkyně nevykonatelnou pohledávku vůči úpadkyni z titulu neuhrazeného zbytku úplatky za postoupení pohledávky, k jejíž úhradě se pozdější úpadkyně zavázala v postupní smlouvě č. 1 v celkové výši 1 233 520 Kč, z čehož 1 120 406 Kč činil zbytek neuhrazené jistiny a 113 114 Kč úroky z prodlení za dobu do prohlášení konkursu.

5/ Banka jako konkursní věřitelka popřela při přezkumném jednání konaném 8. 10. 2001 pravost pohledávky žalobkyně.

Podle ustanovení § 527 obč. zák., bylo-li sjednáno postoupení pohledávky za úplatu, odpovídá postupitel postupníkovi, jestliže a) postupník se nestal místo postupitele věřitelem pohledávky s dohodnutým obsahem, b) dlužník splnil postupiteli závazek dříve, než byl povinen jej splnit postupníkovi, c) postoupená pohledávka nebo její část zanikla započtením nároku, který měl dlužník vůči postupiteli (odstavec 1). Za dobytost postoupené pohledávky postupitel ručí do výše přijaté úplaty spolu s úroky, jen když se k tomu postupníkovi písemně zavázal; toto ručení však zaniká, jestliže postupník nevymáhá postoupenou pohledávku na dlužníkovi bez zbytečného odkladu u soudu (odstavec 2).

V této podobě platilo citované ustanovení v době uzavření obou postupních smluv a dosud nedoznalo změn.

V právní teorii ani v soudní praxi pak není pochyb o tom, že úprava obsažená v § 527 odst. 1 obč. zák. upravuje zvláštní zákonnou odpovědnost postupitele, který svou pohledávku úplatně postoupil jinému, za existenci postupované pohledávky v době jejího postupu (za její pravost). V literatuře srov. např. dílo Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J. a kol: Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání, Praha, C. H. Beck 2006, str. 943 nebo dílo Knapp., V. a kol.: Občanské právo hmotné. Svazek II., 1. vydání, Praha, CODEX 1995, str. 99 a v judikatuře již zmíněný rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. [32 Odo 453/2004](#).

Pomineme-li konkursní souvislosti, pak i poté, co pozdější úpadkyně zaplatila GF na úplatě za postoupení pohledávky podle postupní smlouvy č. 1 částku 198 879 594 Kč, odpovídá GF úpadkyni poměrně za existenci (pravost) postoupené pohledávky podle ustanovení § 527 odst. 1 písm. a) obč. zák. v době, než přešla na úpadkyni. S přihlédnutím k tomu, že pohledávka z titulu zbytku neuhrazené úplaty za postoupení z postupní smlouvy č. 1 přešla postoupením na žalobkyni, odpovídá žalobkyně (podle ustanovení § 527 odst. 1 písm. a) obč. zák.) úpadkyni rovněž poměrně za existenci (pravost) pohledávky, kterou úpadkyně nabyла postupní smlouvou č. 1 od GF. Žalobkyni samotné pak odpovídá (podle ustanovení § 527 odst. 1 písm. a) obč. zák.) za existenci (pravost) pohledávky z titulu zbytku neuhrazené úplaty za postoupení z postupní smlouvy č. 1 (ve výši 1 120 406 Kč) její postupitelka, tedy GF. Závěr dovolatelky, že o vztah postupitel - postupník nejde ani mezi žalobkyní

a úpadkyní, tudíž ve světle výše řečeného správný není.

Dovolatelka má ovšem pravdu, namítá-li, že soud se měl zabývat i její námitkou vážící se právě k odpovědnosti postupitele za existenci (pravost) postupované pohledávky ve smyslu ustanovení § 527 odst. 1 písm. a) obč. zák. Při popření pravosti pohledávky jiného konkursního věřitele (příhlašovatele pohledávky) má popírající konkursní věřitel (stejně jako popírající správce konkursní podstaty) k dispozici všechny hmotněprávní námitky, jež by ke zpochybnění existence popírané pohledávky mohl vůči svému věřiteli uplatnit dlužník (úpadce). Srov. k tomu např. závěry obsažené v rozsudku Nejvyššího soudu uveřejněném pod č. 76/2002 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, kde Nejvyšší soud zařadil mezi okruh námitek, jež má popírající konkursní věřitel nebo správce konkursní podstaty k dispozici za účelem účinného popření pravosti pohledávky konkursního věřitele, i námitku promlčení.

Nárokem z titulu odpovědnosti postupitele za existenci (pravost) pohledávky postupované za úplaty ve smyslu ustanovení § 527 odst. 1 písm. a) obč. zák. může být škoda nebo jiná újma vzniklá postupníku tím, že se nestal místo postupitele věřitelem pohledávky s dohodnutým obsahem. Postupník se typově domáhat vůči svému postupiteli především vrácení zaplacené úplaty (úpadkyně se vůči GF z tohoto titulu může domáhat vrácení částky 198 879 594 Kč). Nebyla-li úplata za postoupení pohledávky postupníkem dosud uhrazena (což v daném případě platí pro pohledávku žalobkyně ve výši 1 120 406 Kč), může se postupník (úpadkyně a za trvání konkursu namísto ní i popírající konkursní věřitel) ubránit (účinně zpochybnit pravost pohledávky z titulu neuhrazeného zbytku úplaty za postoupení) právě námitkou ve smyslu ustanovení § 527 odst. 1 písm. a) obč. zák. (aniž by musel tento majetkový nárok započíst proti nároku svého postupitele postupem dle § 98 o. s. ř.). Dospěje-li soud na základě takové námitky k závěru, že odpovědnost postupitele (za nějž je v rozsahu úplaty za postoupení pokládána i žalobkyně) ve smyslu § 527 odst. 1 písm. a) obč. zák. je dána v celém rozsahu postupitelem uplatňované úplaty za postoupení, pak žalobu zamítne. Stejně se postupuje ve sporu o určení pravosti pohledávky z titulu úplaty za postoupení (uplatní-li takovou obranu účinně popírající konkursní věřitel nebo popírající správce konkursní podstaty).

V tomto ohledu nebylo možné, jak učinil odvolací soud, řešit věc jen poukazem na rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. [32 Odo 453/2004](#). Právě toto rozhodnutí – jak citováno shora – ostatně pojmenovává problém, jenž měl odvolací soud řešit; totiž zda námitka neexistence postoupené pohledávky, kterou dovolatelka proti pohledávce žalobkyně v řízení řádně uplatnila ve smyslu ustanovení § 527 odst. 1 písm. a) obč. zák., je opodstatněná.

Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), napadené rozhodnutí zrušil, neboť ve výše popsáných aspektech věci správné není. Jelikož důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud i toto rozhodnutí a vrátil věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 a 3 o. s. ř.).